

دو) « قَالُوا يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ وَمَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ »^۱

ترجمه:

«گفتند: «ای پدر! ما رفتیم تا مشغول مسابقه شویم، و یوسف را نزد اثاث خود گذاردیم؛ و گرگ او را خورد! و می‌دانیم تو هرگز سخن ما را باور نخواهی کرد، هر چند راستگو باشیم»
مرحوم صاحب جواهر با استفاده با استناد به عبارت «نستبِق» می‌نویسد:

«بناء على أصالة بقاء مشروعية ما كان في ملة غيرنا حتى يعلم النسخ»^۲

ما می‌گوییم:

اولاً: این آیه در صدد بیان فعل برادران یوسف است و معلوم نیست فعل آنها حتی در ادیان سابق هم مطابق با شریعت آنها باشد.

ثانیاً: آیه دارای اطلاق نیست بلکه گزارش یک اتفاق خارجی است (قضیه شخصیه) و معلوم نیست که آنها مسابقه شان همراه با رهن بوده باشد.

(ج) روایات:

(۱) «محمد بن یعقوب ، عن محمد بن يحيى ، عن أحمد بن محمد ، عن محمد بن يحيى ، عن غياث بن إبراهيم ، عن أبي عبد الله عليه السلام ، عن أبيه ، عن علي بن الحسين عليهما السلام : أن رسول الله صلى الله عليه وآله أجرى الخيل وجعل سبقها أوقى من فضة»^۳

توضیح:

۱. چنانکه گفتیم سبق به معنای عوضی است که برای برنده قرار داده می‌شود و مطابق تصریح مجمع البحرین، «أجرى الخيل» یعنی «مسابقه دادن به وسیله خیل»^۴ و «خیل» هم به معنای گروه اسب ها می باشد.
۲. اوقی به معنای ۷ مثقال (و یا ۴۰ درهم) است.^۵
۳. در قرب الاسناد به جای عبارت «سبقها اوقی»، «فیها سبع اوقی» ضبط شده است^۱ و در جعفریات به جای «أجرى»، «سبق بين الخيل» ضبط شده است^۲

۱. یوسف: ۱۷

۲. جواهر الکلام، ج ۲۸، ص ۲۱۲

۳. وسائل الشیعة ط-آل البيت، ج ۱۹، ص ۲۴۹

۴. ج ۱، ص ۸۴

۵. لسان العرب، ج ۱۵، ص ۴۰۴



۱. روایت مطابق با نقل کافی و وسائل الشیعه حاکی از مسابقه دادن شخص پیامبر (ص) است و اینکه رسول الله (ص) خود در عقد سباق همراه با «رهن» شرکت کرده‌اند. مجمع البحرین این مطلب را به گونه ای صریح تر بیان کرده است و می نویسد: «قد سابق رسول الله اسامة بن زید و أجرى الخيل»^۳
۲. اما بنا بر نقل جعفریات و با توجه به آنچه در معنای «سَبَق» گفتیم. روایت به معنای «واقع العقد» است، یعنی پیامبر (ص) عقد سباق را روی «اواقی از نقره» واقع کردند. و لذا لازم نیست به حضور پیامبر (ص) در مسابقه قائل شویم.
۳. اما با توجه به روایت دیگری که همین داستان را (قرار دادن ۷ اوقیه نقره) نقل می کند و در آن به برنده شدن پیامبر (ص) در همان مسابقه و در رقابت با اسامه اشاره می کند، می توان گفت «أجرى الخيل» به معنای آن است که خود پیامبر (ص) در مسابقه حضور داشته اند.

«وعن السندی بن محمد ، عن أبي البختری ، عن جعفر بن محمد ، عن أبيه ، عن علی بن الحسين عليهم السلام : أن رسول الله صلى الله عليه وآله أجرى الخيل وجعل فيها سبع أواقی من فضة ، وأن نبی صلى الله عليه وآله أجرى الإبل مقبلة من تبوك فسبقت العضباء وعليها أسامة ، فجعل الناس يقولون : سبق رسول الله ورسول الله صلى الله عليه وآله يقول : سبق أسامة»^۴

[مقبلةً من تبوك: از طرف تبوك به سوی مدینه (ظاهراً) / عضباء: شتر بریده گوش که اسامه روی آن بوده سبقت گرفت از پیامبر (ص)]

(۲) « وعن علی بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن محمد بن يحيى ، عن طلحة بن زيد ، عن أبي عبد الله عليه السلام قال : أغار المشركون على سرح المدينة فنادی فيها مناد : یاسوء صباحاه ، فسمعها رسول الله صلى الله عليه وآله فى الجبل فركب فرسه فى طلب العدو ، وكان أول أصحابه لحقه أبو قتادة على فرس له ، وكان تحت رسول الله (صلى الله عليه وآله) سرج دفتاه ليف ليس فيه أشر ولا بطر فطلب العدو فلم یلقوا أحدا وتتابعت الخيل ، فقال أبو قتادة : یا رسول الله ، إن العدو قد انصرف ، فإن رأیت أن نستبق ؟ فقال : نعم فاستبقوا فخرج رسول الله صلى الله عليه وآله سابقاً عليهم ، ثم أقبل عليهم فقال : أنا ابن العواتك من قريش ، إنه لهو الجواد البحر ، یعنی فرسه»

^۱ . حاشیه کافی ط - دارالحدیث

^۲ . الجعفریات، ص ۸۵

^۳ . ج ۱، ص ۸۴

^۴ . وسائل الشیعة ط - آل البيت، ج ۱۹، ص ۲۵۵



توضیح:

سرح مدینه: حومه مدینه / یا سوء صباحاه : (وافی): لیف: برگ خرما، تعال فهذا اوانک / دفتاه: دو طرف زین /
أشر: خوشی زیاد / بطر: طغیان هنگام نعمت (أی: پیامبر در سواری متواضع بود) / عواتک: جمع عاتکه (زن کریم
دارای بوی خوش)، ، نام سه تن از زنانی است که از زمره مادران پیامبر (ص) بوده اند؛ عاتکه بنت هلال (همسر
عبد مناف بن قصی)، عاتکه بنت مرّة بن هلال (مادر هاشم بن عبد مناف)، عاتکه بنت اوقص بن مرّة بن هلال
(مادر پدر آمنه - مادر پیامبر (ص)) [عاتکه اول عمه عاتکه دوم است و عاتکه دوم عمه عاتکه سوم] (برخی هم
هفت عاتکه را در سلسله مادران پیامبر برشمرده‌اند)

ما می‌گوییم:

روایت - بنا به فهم مرحوم صاحب جواهر^۱ - مربوط به مسابقه‌ای است که در آن رهن نیست و لذا ربطی به
بحث ما ندارد.

۳ « محمد بن یعقوب ، عن محمد بن یحیی ، عن أحمد بن محمد بن عیسی ، عن محمد بن یحیی ، عن
طلحة بن زید ، عن أبي عبد الله ، عن أبيه عليهما السلام أن رسول الله صلى الله عليه وآله أجرى الخيل التي
أضمرت من الحصى إلى مسجد بنى زريق وسبقها من ثلاث نخلات ، فأعطى السابق عذقاً ، وأعطى المصلى
عذقاً ، وأعطى الثالث عذقاً .

و عن علی بن ابراهیم ، عن أبيه ، عن محمد بن یحیی ، عن طلحة بن زید مثله سواء^۲»

توضیح:

اجری الخیل: مسابقه دادن؛ برگزار کرد به وسیله خیل / اضمرت: علوفه دادن به اسب‌ها برای اینکه چاق شوند
[مجمع البحرین می‌نویسد که اسب را ابتدا علوفه می‌داده‌اند تا قوی و چاق شود و سپس مدتی به آنها علوفه
نمی‌دادند تا سبک شوند و برای مسابقه آماده شوند. این کار را در مدت ۴۰ روز انجام می‌داده‌اند (یعنی
روزهای ابتدایی علف می‌دادند و روزهای آخر علف نمی‌دادند) و این مدت را «مضمار» می‌گفتند البته معنای
دیگری هم برای «مضمار» گفته شده است که عبارت باشد از اینکه: «زین را روی اسب می‌گذاشتند و اسب
را به عرق درمی‌آوردند تا آماده شود (از امیرالمومنین هم روایت است که: «الا و ان المضمار الیوم و السباق
غداً») [ظاهراً معنای دوم با روایت سازگارتر است] / حیفاء: منطقه‌ای در چند میلی مدینه (در کافی، حیفاء
ضبط شده است ولی در وسائل حصی است که آن هم ظاهراً نام منطقه‌ای است بنابر نقل وافی^۳، «حیفاء» را

۱. ج ۲۸، ص ۲۲۳

۲. وسائل الشیعة ط - آل البیت، ج ۱۹، ص ۲۵۴

۳. ج ۱۵، ص ۱۴۸



برخی «حفایاء» ضبط کرده‌اند/ بنی زریق: قومی از انصار/ سَبَقَ: عوض تعیین کرد/ عذق: درخت نخل همراه با میوه‌هایش/ سابق: اسب برنده/ مصلی: اسب دوم/ الثالث: اسب سوم/ من ثلاث: وافی «من» را یا بیانیته دانسته است و یا به معنای باء^۱

ما می‌گوییم:

۱. روایت با توجه به آنچه در «اجری الخیل» گفتیم ظاهراً مربوط به جایی است که رهان موجود است و پیامبر (ص) هم ظاهراً در مسابقه شرکت داشته است ولی با توجه به ظهور «اعطی» که می‌گوید پیامبر (ص) اعطا کرده اند ممکن است بگوییم پیامبر (ص) برگزار کننده بوده اند.

۲. عوض در این مسابقه به صورت کلی اخذ شده است

۳. عوض را فقط پیامبر (ص) برای این مسابقه تعیین کرده بودند و سایر مسابقه دهندگان، چیزی قرار نداده بودند.

۴. در میان منابع اهل سنت، این روایت به گونه‌ای نقل شده است که با «برگزاری مسابقه توسط پیامبر (ص) سازگارتر است:

« أَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَابَقَ بَيْنَ الْخَيْلِ الْمُضْمَرَةِ مِنَ الْحَفَيَاءِ إِلَى ثَنِيَّةِ الْوَدَاعِ، وَبَيْنَ الْأَتِيِّ لَمْ تُضْمَرَ مِنْ ثَنِيَّةِ الْوَدَاعِ إِلَى مَسْجِدِ بَنِي زُرَيْقٍ »^۲

(مسافت اول ۶ میل بوده است و مسافت دوم یک میل) روشن است که این مربوط به اسب‌ها بوده است و بعید است که پیامبر (ص) در هر دو مسابقه شرکت داشته باشند.

۱. ج ۱۵، ص ۱۴۷

۲. الموسوعة الفقهية الكويتية، ج ۲۴، ص ۱۲۳